

20 Yanvar gecəsinin qəhrəmanları

Dənizçilərimiz sovet ordusuna güclü müqavimət göstəriblər

Tariximizin səhifələrinə qara hərflərlə yazılmış 20 Yanvar faciəsindən 21 il ötməsinə baxmayaraq, lent kimi gözümüzün qabağından çəkilməyən o gecəyə "Şahid gecə" demək olardı, "Şəhid gecə" də... Yüksək kürsülərdən, qəzetlərin səhifələrindən, radio və televiziya "gəlin birləşək" kəlməsi nə qədər ucuz səslənirdisə, bunun əksinə olaraq həmin Qara Yanvar gecəsi Bakıda axıdılan günahsız qanlara özü qan içində boğulan Qarabağ, Mil, Muğan, Şirvan, Cənubi Azərbaycan, Türkiyə, bütün dünya azərbaycanlıları, habelə insanlıq ölçüsüylə yaşayanlar şəxsi dərdi kimi yanaşdı. Azərbaycan radiosu və televiziya terrorun qurbanı olub partladılan vaxt Şuşa televiziya bütün Azərbaycana bu dərddən böyüklüyünü çatdırdı, xalqı səbirli, təmkinli, eyni zamanda mübariz olmağa çağırırdı. Şuşa televiziya susdurulanda isə estafeti Lənkəran televiziya davam etdirdi. Kim necə bacardısı, eləcə də xalqın ümumi dərddən aradan qaldırmaq üçün vətəndaşlıq borcunu həyata keçirdi. O ağbirçək analarımızın, ötkəm sözlü ağsaqqallarımızın, kürəkləri lay di- var olan oğlanlarımızın, ismətli qız-gəlinlərimizin, məsum körpələrimizin kütləvi surətdə şəhid olduqları gecə də şəhidliyimizin şahid olduğu gecə idi. O gecədən 21 il keçdi. O gecə heç zaman unudulmayacaq. O gecənin qurbanlarının hələ də rahatlıq tapa bilməyən ruhları qarşısında 21 ilin uzaqlığından üzü bəri nə qədər narahatıqsa, elə beləcə də rahat olacağıq. Ta o vaxta qədər ki, şəhidlərimizin ruhu rahatlıq tapa bilməyib, torpaqlarımız yağdı ayaqlarının tapdağından xilas olmayıb.

O gecə azadlığımız uğrunda şəhidlik zirvəsinə gedən yolun başlanğıcıdır.

Sovet imperiyasına qarşı sonsuz qəzəblə, dost kimi tanıdığımız düşmənlə Bakı buxtasında ölüm-dirim savaşına çıxan, faciəmizi ilkin olaraq dünya ictimaiyyətinə çatdıran, heç kəsin xəyalına belə gətirmədiyi qəhrəmanlıq göstərən, şəhərdəki qırğınların qarşısını öz etiraz aksiyaları ilə alan Xəzər Dəniz Neft Donanma İdarəsinin dənizçilərinin şücaəti haqqında çox danışılma da az yazılıb. Bu qan dolu gecənin səhəri hüzn və matəm içərisində olan bakılı- ların ürəyində ümid işığı yandıran, gecə ikən Bakı buxtasını mühasirəyə almış hərbi gəmilərin hərəkətinə yol verməyən, sovet ordusunun törətdiyi amansız qırğını və vəhşiliyi bütün dünyaya çatdıran Xəzər dənizçiləri oldular. "Xəzər- neftdonanma" idarəsinin 100- ə yaxın gəmisi yanvarın 20-də, günün ikinci yarısında Bakı buxtasında idi. Onların aramsız həyəcan siqnalları şəhidlərimizi son mənzilə yola salana qədər və ondan sonra davam edildi. Sahildən dənizçilərə zənglər olunurdu: "Bizim qeyrətli qardaşlarımız, ümidimiz sizədir". Bütün dünya Azərbaycandan danışdı. Və bütün danışqlar da yalanla, iftira ilə dolu idi. Dənizçilərin verdikləri "SOS" isə həqiqəti dünyaya çatdırdı. Dənizçilərin dilində "Ölüm həqiqətləri" deyilən bir termin var: hər saatdan bir üç dəqiqə bütün dünyanın dənizçiləri yeni məlumatlar alırlar. Yanvarın 20- dən 21-nə keçən gecə də 4 dəfə təkrar olunan "SOS" un ilk mətninin bəhrəsini dənizçilər bir saatdan sonra gördülər. Əvvəl Kalininqraddan, Qara dənizdən, Baltik dənizindən verilən radioqramlarda deyilirdi: "Bratı, derjites. Naviqasiya net, ne smojem plavat v Kaspi".

Səhərə yaxın isə dünyanın 50-dən artıq ölkəsinin Sakit və Atlantik okeanlarında üzən gəmiləri dənizçilərimizin səsinə səs verdilər, onlarla həmrəy olduqlarını, dərdlərinə şərik çıxıb məlumatın bütün dünyaya yayılmasına kömək edəcəklərini bildirdilər. Tarixdə dünya dənizçilərinin görünməmiş həmrəyliyi günü idi bu. Həyat təzləri, sosial qayğıları eyni olmayan dənizçilər ağır gündə birləşməyin mümkünlüyünü bir daha sübut etdilər. Bakı buxtasına yığışan gəmilər dor ağaclarından qara bayraqlar asmışdılar. O günlər İran İslam Respublikasının Bakıya yük gətirmiş və kapitanı azərbaycanlı (türk) olan "İran Bəşir" gəmisinin də dor ağacından qara bayrağın asıldığı, həyəcan signalı verərək şəhidlərimizə yas saxladığının şahidi olduq.

Yanvarın 19-u saat 22.30 olardı. Gəmini lövbərdə saxlayıb kapitanla, onun baş köməkçisi Saleh Nurəliyevlə səhər gölərimiz işi planlaşdırırdıq. Radio vasitəsi ilə Bakıda qırğın olduğunu eşidib kapitan körpüsünə qalxdım. Eşitdiyimi hava telefonu vasitəsi ilə "Neft daşları"nın ətrafında olan gəmilərə xəbər verdim. Vaxt itirmədən hadisəni bütün təfəsilatı ilə öyrəndik və telefonla yaxındakı gəmilərin kapitanları ilə kiçik məşvərət keçirildi. Son vaxtlar paytaxtımızdakı siyasi gərginlik barədə radiodan verilən məlumatın dəqiqliyi bizi vadar etdi ki, sahile qayıdaq. Xatırladım ki, səsimizə ilk səs verən "Aleksy Kortunov", "Sovet Naxçıvanı", "Neftqaz-19" gəmiləri oldu. Biz Bakı buxtasına yanvarın 20-si saat 11.00- da çatdıq. Buxtanı "Xəzər-neftdonanma" idarəsinin gəmiləri mühasirəyə almışdı. Qərargahdan - "Sabit Orucov" gəmisinin kapitanı Mövlud Əliyevdən tapşırıq alıb müəyyən olunan nöqtədə durduq. Hərbi gəmilərin hərəkətinin qarşısını demək olar ki, tamamilə almışdıq. Qırğın gündən əvvəl - 13 yanvardan başlayaraq biz gəmilərlə erməni ailələrini Türkmənistanına çatdırırdıq. Bu o vaxt idi ki, Moskva erməni ailələrinə təxribatlar təşkil etməklə xalqımızın müstəqillik uğrunda apardığı hərəkəti boğmağa bəhanə axtarırdı. Hadisə günü gəmimiz Neft Daşlarının yaxınlığında dayanmışdı. Kayutda kitab oxuyurdum. Matroslardan biri həyəcanla içəri daxil oldu ki, bəs radiodalğalarında Bakıda qırğın olduğu barədə xəbərlər verildi. Rejim qaydasını pozaraq kapitanı gözləmədən rabitə vasitəsi ilə bütün gəmilərimizə "Məni eşidən gəmilər, Bakıda qırğındır, Bakıya qayıdın" deyərək SOS signalı verdim. Çox keçmədən "Sovet Naxçıvanı", "Neft Qazon" gəmilərindən bizimlə əlaqəyə girib məlumatı dəqiqləşdirdilər. 20 Yanvarın səhəri isə bizim Xəzər Dəniz Neft Donanma İdarəsinin 100-ə qədər gəmisi Bakı Buxtasını mühasirəyə aldı. Dənizçilər Kapitanlar Şurası yaratmışdı ki, dinc vətəndaşlarımızın güllələnməsinə cavab olaraq sistemli etiraz dalğası təşkil edə bilsinlər. Bu, Moskvaya

nümayişkarənə tətıl etirazı olmaqla yanaşı, həm də sovet ordusunun hərbi gəmilərinin şəhərə hücumunun qarşısını alırdı. Buxtadan şəhərdə törədilən vəhşiliklər aydınca görünürdü. Şəhərə basqın etmək istəyən hərbi gəmilərdən isə aramsız olaraq bizə hədə-qorxu gəlirdi. Dənizçilər 5 müddəə ilə çıxış edirdi. Biz Moskvanın Azərbaycandan üzr istəməsini, ordunun Bakıdan çıxmasını tələb edirdik. Qeyd edim ki, hər yarım saatdan bir "SOS" siqnalı ilə bütün ölkələrin gəmilərinə 20 Yanvar faciəsi ilə bağlı məlumat göndərirdik. Onlar da bizə cavab göndərib dənizçi həmrəyliyi göstərirdilər. Hadisə haqqında beynəlxalq rabitə vasitəsi ilə məlumatlar ötürülürdü. Çünki artıq Bakının dünya ilə əlaqəsi kəsilmişdi. Həmin vaxt Bakı tam işğal olunmuşdu, yalnız Bakı Buxtası unudulmuşdu. Səhv etdiklərini sonradan SSRİ müdafiə naziri Yazov etiraf etdi: "Mənim yeganə və ən kobud səhvim Bakı Buxtasını nəzarətsiz buraxmağım və dənizçilərin belə döyüşkən olduqlarını bilməməyimdəydi".

Bakı Buxtası təslim edilməmiş tənha ada idi. Məsələn burasındadır ki, fəvqəladə vəziyyət elan edilərkən dəniz amili nəzərə alınmamışdı və bu da bizə əlavə şans verirdi. Qurudan bizə soydaşlarımız ümidlə dözümlü arzulayırdılar. Kapitanlar Şurası dəniz hərəkətinin dinc tətillə keçməsinə istəyirdi ki, hərbiçilərə yeni qırğın törətmələrinə bəhanə verməsinlər. Çünki artıq dənizdə də fəvqəladə vəziyyət elan edilirdi.

Tələblərimizi şura üzvlərindən ibarət nümayəndə heyəti yanvarın 21-də Moskvadan gəmiş SSRİ müdafiə nazirinin hərbi donanma üzrə birinci müavini, admiral Sidirova çatdırdı. O isə qışqırıb bağıraraq "40 let VLKSM"-ın kapitanına güllələnmə, "Sabit Orucov" gəmisinin kapitanına isə 15 il həbs cəzası verməklə hədələmişdi. Bayla tərəf hərbi maşın karvanını müşahidə etmişdik. Dəqiqləşdirdiyimiz məlumata görə, meyitləri dənizə tökmək üçün hərbi gəmilərə yığirdılar. Sovet ordusu öz cinayətini ört- basdır etmək istəyirdi. Buna isə yol vermək olmazdı. "Vosxod" hərbi gəmisinə rabitə vasitəsi ilə xəbərdarlıq etdik ki, əgər belə bir cinayətə əl atılsa, həmin hərbi gəmiləri batıracağıq. Tələb etdik ki, hərbi gəmilər yerindən tərpənməsinlər. Hərbiçilər bizi əmin etməyə çalışdılar ki, iki hərbi gəmi buxtadan çıxacaq və onlar hərbiçiləri Mahaçqalaya aparacaqlar. Yoxlama tələb etdik. Əvvəlcə razılaşsalar da, sonra yenə bəhanəyə əl atıb sözlərini dəyişdilər. Bu halda "40 let VLKSM" başda olmaqla 5 gəmimiz döyüşə atıldı. Döyüş hərbiçilərin güclü avtomat atəşləri altında gedirdi. Buna baxmayaraq, hərbi gəmiləri öz yerlərində oturtmaq mümkün oldu. Admiral Sidirov mənə məğlub oldu. Yanvarın 24-də Yazovun xüsusi əmri ilə Xəzər dənizində və Bakı Buxtasında fəvqəladə vəziyyət elan edildi. Artıq belə vəziyyətdə biz dinc tətillə keçmək məcburiyyətində qalırdıq. Ancaq bu dəfə də sovet ordusu hiyləgər və qaniçən addımını atdı. Bizə verilmiş vaxtın bitməsinə 30 dəqiqə qalmış gəmilərimizə qəfil hücum başlandı. BMP-lərdən, vertolyotlardan atəş açılır, desantlar tökülürdü. "Vodoley-4" gəmisinə sahildən tanklar atəş açırdı, gəmi 3 yerdən top zədəsi aldı və yanğın başladı. Gəmi güllələrdən deşik-deşik oldu. Eləcə də "Sabit Orucov" gəmisini yandırdılar. Digər gəmilər də eyni aqibəti yaşayırdı. Gəmilər həbs edilir, qarət edilir, dənizçiləri avtomatların qundağı ilə döyürdülər. Yanvarın 25-də isə hələ də müqavimət göstərən "Vixr-12", "Atlet-24" gəmilərini də ələ keçirib qarət etdilər. "Atlet-24"-ü ələ keçirən hərbiçilərin saqqalları uzun, yaşları da 30-dan yuxarı idi. Ümumilikdə 47 nəfər dənizçi həbs olunub Rusiya və Azərbaycan zindanlarına salındı.

Faiq Balabəyli.